

ГЛАСНИТЕ В ИВРИТ (НИКУД נִקּוּד –ВОКАЛИЗАЦИЯ). ФИЛОСОФИЯ, КОСМОЛОГИЯ И МИСТИЧНО ПОЗНАНИЕ

Мони Алмалех

מוני אלמלך

Преди десет години излезе една моя статия, в която аз се опитвам да декодирам названията на знаците за гласни с оглед на участието на вокалите от човешките езици в Сътворението на света (вж. Алмалех, 2001). Това изглеждаше разумно, защото според философската кабала светът е сътворен от буквите на ивритската азбука, а буквите са само за съгласни. През годините, разработвайки темите за цвета, светлината и тъмнината в Библията (вж. Алмалех, 2006, 2010), се сблъсках с факта, че светлината се разпространява най-бързо във вакуум, а звукът — най-бързо в твърди предмети. Това се дължи на двойствената природа на светлината, която е и вълнова форма на материята, и елементарна частица, фотон. Докато звукът е само вълнова форма на материята. Така излиза, че във вакуум субстанцията, която е възможна за комуникация е

светлината, а звукът въобще не би се разпространявал, следователно гласните звукове не биха могли да служат за „реч“ и знак на Сътворението.

От тези факти на природата на звука (буквите са знаци за членоразделни звукове) и на светлината (цветовете са светлина с различна дължина на вълната) произтича и изводът, че юдейските мистици постановяват липсата на букви за гласни, защото при Сътворението на космоса гигантските процеси протичат в среда на вакуум и по този начин буквите на азбуката отразяват божественото равнище на Сътворението.

Остава висящ въпросът, защо евреи и араби нямат букви за гласните, а ползват само точки и чертички, т.е. диакритични знаци, а не букви. Според мене, отговорът е, че това не се дължи на невъзможност да създадат букви, а на доктринално нежелание.

Друг сериозен казус е критиката на отделни автори и набор от хора, че текстът на Библията не е чисто Божие слово, защото е минал през ръцете поне на четири редакторски школи. Две от тях са по-стари — едната е на яхвистите, другата е на елохистите, като всяка от тях вкарва произволно свои текстове с любимото име на Бога-Отец. На това се дължат някои повторения и противоречия, напр. при сътворението на света в Битие първа и втора глава: в първа глава човекът е създаден по образ и подобие Божие и „мъжки род и женски род ги сътвори“, а във втора глава „адам“ (човекът) е сътворен от „адама“ („земя“) и прах. Третата школа, в първите два след новата ера, фиксира каноничния състав на Стария завет в юдаизма. Четвъртата школа е на масоретите, които в седми век въвеждат знаците за гласните в юдейската писменост. Това се случва с мотива „да няма разночетения“, като еврейството от времето на Авраам (20-ти век преди новата ера) и Мойсей (13-ти век преди новата ера) се справят без диакритиките за гласни. Въвеждането на знаците за гласни съвпада с появата и разпространението на исляма.

Друг известен факт е, че в юдейската кабала за буквите е писано най-много, но това остава най-скритата част от кабалистичното познание.

При разглеждането на имената на знаците за гласните в граматическата терминология, във връзка с философията на писмената знакова система и нейните мистични и космологични измерения, има няколко основни, важни и интересни проблема.

Първо: Ако за гласните в писмеността не се отделени букви, а те се обозначават от специални знаци, то какво означава това в контекста на тезата, че 22-те букви участват в Сътворението, което е на равнище Сефирот? Дали Сътворението на света е минало без звуковете и знаците за тях? Очевидно, доколкото всеки език притежава гласни звукове, Сътворението не може да мине без вокали. Тогава липсата на букви за тях в писмената система за иврит ни насочва към техния специален статус.

Второ: Въвеждането на диакритичните знаци за вокали става едва в седми век след Христа. Този факт трябва да се тълкува като разкриване на тайно религиозно-мистично познание, което е съществувало дотогава. Основание за такъв извод дават названията на диакритиките и анализът на сродните на названията думи, където за някои от вокалите ни се посочва доста информация, а други остават скрити откъмто роля при Сътворението на света.

Трето: Как трябва да търсим някакво скрито познание при имената на гласните? – Дали това може да стане по обичайния път на гематрични “замервания”, провеждани по някоя от различните гематрии или това изглежда неуместно? Разбира се, че който желае би могъл да направи подобни “замервания” на имената на знаците за вокали в писмената система. Според нас обаче, подобно действие е не съвсем удачно, доколкото, ако създателят на писмената система не е отредил на знаковете за вокали статус на букви, то това изглежда като указание или поне подсещане, че тук трябва да се прилага друг принцип, а не гематричният.

Четвърто: Основният принцип за декодиране на термините за диакритиките е търсенето на сродни думи, образувани от корените на лексемите, названия на вокалите. В един чисто словообразователен анализ би могло да се разкрие нещо за ролята, мястото и функцията на вокалите и знаците за тях в космологичната картина на юдаизма.

Ето защо тук ще се направя опит именно за такъв, чисто словообразователен анализ.

НАЗВАНИЯ НА ЗНАКОВЕТЕ ЗА ВОКАЛИ

Ето и диакритичните знаци, с които се обозначават гласните звукове в писмеността за иврит.

Буквата *Алеф* **א** условно маркира наличие на някаква буква.

ЗНАЦИ	НАЗВАНИЯ	ЗВУКОВЕ
1. אָ 2. אַ 3. אֲ	1. кама̀ц; 2. патàх; 3. хатàф патàх	А
1. אָו 2. אֹ 3. אֲו 4. אֻ	1. холъàм; 2. къс холъàм; 3. кама̀ц хатùф; 4. хатàф кама̀ц	О
1. אֵ 2. אֶ 3. אִ 4. אֵי	1. цèре; 2. сегòль; 3. швà нà; 4. хатàф сегòль	Е
1. אִי 2. אִי	1. хирѝк гадòль; 2. хирѝк катàн	И
1. אֹו 2. אֻ	1. шуру̀к; 2. кубу̀ц	У

В древните култури се е правела разлика между дълги и къси гласни, която днес, а и от масоретите, не се прави. Така или иначе разликата в дължината на гласната не е без значение, когато осмисляме знаците за вокалите откъм това дали те са участвали в сътворението на света, като елемент, равностоен на различните видове съгласни звукове.

1. ДЪЛГИ ГЛАСНИ

- 1.1. אָ [a] КАМАЦ אָזְרָא – *чужденец* אָזְרָא [зар].
- 1.2. אֵ [e] ЦЕРЕ אֵיִרָא – *свец* אֵיִרָא [нер].
- 1.3. אִ [и] ХИРИК ГАДОЛЬ אִירִיק גְדוֹל (голям Хирик) – *като* אִי [ки].
- 1.4. אֹ [o] ХОЛАМ אֹלָם – *пясък* אֹלָם [холь].

1.4.1. Понякога Холам се появява без Вав ו. Тогава се нарича КЪС ХОЛАМ – тук פֿאַ [по]; не לֿאַ [ло].

1.5. אוּ [y] ШУРУК שׁוּרוּק – пак שׁוּב [шув].

2. КЪСИ ГЛАСНИ.

2.1. אַ [a] ПАТАХ פֿתַּח – празник חַג [хаг].

2.1.1. Патах в края на думата под Хе ה, Хет ח, Айн ע се нарича ПАТАХ ГЕНУВА פֿתַּח גֶּנוּבָה (СКРИТ / ОТКРАДНАТ ПАТАХ. В тези случаи [a] се произнася преди последния звук, маркиран от последната буква – вятър רוּחַ [руах], а не [*руха]; висок גְבוּהַ [гавоах], а не [*гавоха].

2.2. אֶ [e] СЕГОЛ סְגוּל – нѣт דֶּרֶךְ [дерех].

2.3. אִ [и] ХИРИК КАТАН (малък Хирик) חִירִיק קָטָן – ако אִם [им].

2.4. אֹ [o] КАМАЦ ХАТУФ קָמֶץ חֲטוּף (орязан камац) – всичко כָּל [кол]. КАМАЦ ХАТУФ е почти напълно изместен от ХОЛАМ אֹ изписване на [o] - програма תּוֹכְנִית в. תְּכֻנִית [тохнит].

2.5. אֻ [y] КУБУЦ קְבוּץ. КУБУЦ е почти напълно изместен от ШУРУК אוּ – [сукар] סוּכַר в. סוּכָר.

3. אֵ ШВА שׁוּנָה се поставя под буквата. Индикира началото на сричката. Много често не се произнася никаква гласна. Шва е два вида.

3.1. אֵ [e] ШВА НА שׁוּנָה נֶּעַ със звуково значение. Появява се в началото на сричка. Когато се чете, се произнася неясно, редуцирано [e] – точка נִקְוֶדָה [некуда]; вълк זֶבֶב [зеев].

3.2. אֵ ШВА НАХ שׁוּנָה נָּח (почиваща си шва) индикира, че буквата, под която стои, няма озвучаване с гласна. В края на думата, а днес и в края на сричката се изпуска.

3.3. СЛОЖНО ШВА. Сложните шва заместват равностойно вокалите под Алеф א, Хе ה, Хет ח и Айн ע.

3.3.1. ХАТАФ КАМАЦ אֶּ полугласна [o] קָמֶץ חֲטוּף (отрязващ, отхапващ, щракващ Камац) – обед צֶחְרַיִם [цохорайм]. Камац, при своето „орязване” от дълго, но по-затворено [a] се превръща в полугласна [o]. Освен това, имаме и КАМАЦ ХАТУФ אֶ

(отрязан, отхапан, щракнат Камац), който се пише като КАМАЦ, но има звукова стойност гласната [o], като този знак за [o] но е напълно изместен от по-разбираемия ХОЛАМ וָ [o]. Подчертавам превода на двата термина — ХАТАФ КАМАЦ е със сегашно деятелно причастие на -и, а КАМАЦ ХАТУФ с минало страдателно на -н или -т. Преводът отговаря на разликата в иврит.

От всички тези само ХАТАФ КАМАЦ ׀ е СЛОЖНО ШВА.

3.3.2. ׀ [a] ХАТАФ ПАТАХ (отрязващ, отхапващ патах) – *аз* וָאֵ [ани].

3.3.3. ׀ [e] ХАТАФ СЕГОЛ (отрязващ сегол) – *истина* אֵמֶת [емет].

4. ГЕЗЕНИУС ЗА НАЗВАНИЯТА НА ЗНАЦИТЕ ЗА ГЛАСНИ

Вилхелм Гезениус (1786-1842) е немски ориенталист, който със своята прецизна работа променя европейското познание за иврит, юдейската култура и познаването на езика на Стария завет. Неговите ученици продължават неговото дело. Граматиката на библейски иврит [Gesenius, 1909], както и Лексикона на Стария завет [Gesenius, 1996] се работят и след смъртта му, до началото на двадесети век. Те претърпяват множество издания и до днес са изключително ценни справочници, макар че при възстановяването на иврит и на държавата Израел еврейските мислители и граматичници внасят допълнителен ред в граматиката на иврит.

Гезениус смята, че имената на термините за знаците за гласните имитират положението на устата при изговор.

„Имената на гласните са най-вече взети от формата и действието на устата при произвеждането на различни звукове. Например **отваряне** за ПАТАХ פָּתַח; **широко разделяне/отваряне** на устата за ЦЕРЕ הִצִּיחַ; **тясно отваряне** за ХИРИК הִרִיחַ; **затваряне**, а според други — **цялостност** на устата за ХОЛАМ הוֹלַח; **слабо** за КАМАЦ הֶמַּח; **твърдо свиване, сгъстяване, скъсяване** на устата за ШУРУК שוּרוּק и КУБУЦ קִבּוּץ. СЕГОЛ סִגּוּל взема своето име от формата си, защото סִגּוּל означава *чепка грозде*. *Три точки* שֵׁלֶשׁ נִקְדוּת [шалаш некудот] е друго име за КУБУЦ קִבּוּץ.” [Gesenius, 1909, § 8. The Vowel Signs in particular].

„Нещо повече, имената са формирани по късно главно по силата на това как всяка гласна звучи в първа сричка: КАМЕЦ קָמֶץ за КОМЕЦ קָמֶץ, ПАТАХ פֶּתַח за ПЕТАХ פֶּתַח, ЦЕРИ יֵרִי за ЦРИ יֵרִי. За да се утвърди това като принцип някои пишат СААГОЛ, КОМЕЦ ХАТУФ”. [Gesenius, 1909, § 8. The Vowel Signs in particular].

От цитатите се вижда, че имената, които аз давам тук са съвременните термини, а у Гезениус и неговите ученици и продължители на делото му термините са в процес на формиране и на отчитане и най-малките фонетични особености.

В същото време самите съставители на граматиката и на лексикона на Гезениус провеждат промени и уточнения в хода на двадесет и четирите им издания. В двадесет и четвъртото немско коригирано издание на тази граматика, в последната бележка към § 8a (в английско издание с. 38, бележка 4) е постулирано: „трябва да се отбележи, че масоретите не са ангажирани с това да правят разлика между дълги и къси гласни, или като цяло — с въпроса за количествеността. Техните усилия са насочени към това да уточнят общоприетото произнасяне като възможно най-вярното, като го отразят писмено. Дълго време само ШУРУК и КУБУЦ са били смятани за една гласна. Разделението на гласните по количество (дълги и къси) е късен опит на научната концепция за фонетичната система, която не е въведена, а само представена от масоретите (Qimchi, *Mikhlol*, ed. Rittenb. 136a различава пет дълги гласни, като майки, от съответните пет кратки гласни, дъщери). Затова аз дълго време споделях мнението, че „вокалната система, представена от обикновената пунктуация на тиберийците първоначално е предназначена да маркира различия само по отношение на качеството, а не на количеството. (Sievers, *Metrische Studien*, i. 17). Съществува въпросът колко далече са отивали тези „късни” граматични в грешката си, приписвайки едно частно количество на гласни, представяни от дадени знаци. В мнението на Philippi те се объркани (с изключение на *ī*, *ê*, *ô*, когато са изписани цялостно) в твърде много случаи. Готов съм да призная, че по отношение на КАМЕЦ и СЕГОЛ, така както ги давах в по-ранните издания в §8 се дава възможност за неправилно тълкуване. Що се отнася до ЦЕРЕ и ХОЛЕМ аз мога само да следвам Philippi дотогава, докато неговото мнение не влиза в конфликт със закона за дългите гласни в отворени срички преди тон и (освен ПАТАХ) в крайна сричка с тон.” [Gesenius, 1909, § 8. The Vowel Signs in particular].

Няма никакъв спор, че принципът, представен от Гезениус е съществувал като мотивация за термините за гласните. В същото време, по мое мнение, масоретите наистина, редом с имитиране на положението на говорните органи, влагат нещо повече от фонетика в тези термини.

Важен спрямо днешния ден е и изводът на Гезениус, че през 7-ми век масоретите не различават в иврит система от къси от дълги гласни, а се стремят да въведат фонетичен тип правопис на гласните. В този смисъл опозицията дълги-къси не е системен признак на иврит от 7-ми век, а това е така и в съвременния иврит.

Излиза, че деленето на дълги и къси гласни има доктринално и правоговорно значение, с оглед на това библейският текст да няма разночетения. Затова си позволявам да остана верен на своя интерес към мястото на вокалите в доктрината за Сътворението на света, с оглед на названията на знаците за гласни, като представям в редактиран и допълнен вид своята статия, излязла преди десет години.

ТЪЛКУВАНЕ ЧРЕЗ СЛОВООБРАЗУВАТЕЛЕН ПОДХОД КЪМ ИМЕНАТА НА ЗНАЦИТЕ ЗА ГЛАСНИ

Имената на гласните и дешифрирането на това какво означават те във философията на езика е показателен пример как се извеждат и откриват различните значения от един корен не само при гласните, но и при всички останали производни думи.

В иврит буквите Вав ׀, Хе ׀, Алеф ׀ и Юд ׀ често пъти могат да сменят местата си в рамките на думата и/или пък да се загубват в някои от формите. Към последната способност се присъединява и Нун ׀. Изброените букви, без Алеф, служат много често за словообразуване и словоизменение в езика.

При търсенето на общия корен е целесъобразно и практично, освен отмахването на тия букви, да се е отмахват и гласните, добавени при огласяването на даден корен. Така от дадена производна дума може да се получи коренът, от който е образувана.

В нашия случай, след тази процедура, по основното значение на получения корен ще разберем какво значение и място се отделя на съответния вокал в системата и философията на езика. За иврит

подобно търсене е на място, доколкото при изразяване на числовата стойност чрез букви се избягват съчетанията от букви-цифри, които са същите, както при имената на Бога-Отец. По същата причина глаголът *съм* в сегашно време не се употребява за формите на сегашното време. В езика е приложена една от десетте божии заповеди – не споменавай името Господне напразно.

Поначало озвучаването, вокализацията се нарича **никуд** נִקּוּד, което има същия корен като думата *точка* נִקּוּן [некуда], т.е. буквалното значение на *никуд* е *точкуване*. Това е демонстрация на връзката между названията на граматичните термини и мистичното им тълкуване, от една страна, а от друга – названието на граматичния термин и връзката му с обикновеното лексикално значение на словоформи, образувани от същия корен. Словообразователната верига от енокоренни лексеми също има свое мистично тълкуване като поредица от вибрационни и писмени вериги, свързани с корена.

За [а]

– КАМАЦ אָ дълго, но по-затворено [а] – КМЦ אַ

- КАМАЦ אָ гл. по постройката ПААЛ, деятелност – 1. *заграждам, обграждам, заобикалям, ограждам, обгръщам, обхващам* 2. *затварям (в нещо), помещавам* 3. *изолирам затварям*; 4. *действам подходящо, целесъобразно или удобно*; 5. *взимам в шепата; свивам в юмрук.*

- КИМЕЦ אֵ гл. по постройката ПИЕЛ, деятелност – 1. *спестявам, икономисвам, пестя*; 2. *обезопасявам (безопасно (мисля, действам))*; 3. *стискам*; 4. *взимам с шепата*

- КАМЦАН אָאָ същ. *пестеливец, стиснатаняк*;

- КАМЦАНИ אֵאֵ прил. *пестелив, стиснат*.

- КОМЕЦ אָאֵ същ. 1. *щипка от нещо ронливо, което може да се вземе с три пръста*; 2. *шепата*; 3. *прен. малко количество*

- КОМЕЦ אָאֵ юмрук, пестник, пестница

Изводи от тези значения: Във философията на писмеността, езика и Сътворението на света се наблюдава схващането, че дългият, по-затворен звук [а] обезопасява, икономисва, затваря или

пък е подходящото действие, удобното действие, защото е най-пестеливо за дадена ситуация.

• КаМуЦ קמץ прил. 1. *свит, стегнат, сбит; сгъстен*; 2. грам. сричка, имаща вокализация с Камац

• КАМЦУЦ קמץוц е съществително от мъжки род, при което звукът *ц* е удвоен в образуването на нещо, което може да бъде наречено ‘отглаголно страдателно съществително’, каквито в български език няма. Означава: 1. *трите пръста на ръката (палецът, показалецът и средният пръст, с които може да се вземе нещо ронливо)*; 2. *щипка (количеството на нещо ронливо, което може да се вземе с три пръста)*; 3. *прен. капчица, малко количество*

Изводи от тези две думи: Думата קמץוц [камцуц] ни насочва към три други възможни тълкувания и мистични “деяния” в Сътворението на **дълго, но по-затворено [а]**: 1. Значението ‘трите пръста на ръката дават връзка с числото три. Добре е да се помни, че в доктрината на исляма за цветовете бял, черен и сандалово дърво съставят групата от три цвята в рамките на супергрупата от седем цвята. Виж Алмалех, 1997 и цитираните там автори; 2. Значенията ‘малко количество’, ‘капчица’ припомнят за кабалалистичното мнение, че първосътвореният свят на сефиротите има капчеста структура. Тази символика се препотвърждава от маркираното и от Гезениус, че КАМАЦ не е прав ъгъл, а чертица с точка под нея; 3. Силата и „хватката” на трите пръста + малкото количество умеят да обединяват, да “изтеглят”, ронливи, прахообразни субстанции и да ги организират в едно цяло, без да се стига до втвърдяване или разтваряне, т.е. промяна на ронливостта/песъчливостта. В същото време значенията на קמץוц [камцуц] обединяват и капчестото, т.е. подобие на течното, и твърдите, ронливи неща.

В контекста на блестящите, всеначалните, всемогъщите съгласни звукове (и на буквите за тях) **дългото, но по-затворено [а]** Камац има отношение и към капчестата структура, и към твърдите прахообразни или ронливи структури в сефиротичния свят.

Общ извод за КАМАЦ קמץ: В космическите по мащабите си процеси на Сътворението **дългото, но по-затворено [а]** Камац участва едновременно и в капчестата структура, и в твърдите прахообразни или ронливи структури в сефиротичния свят. В същото време това е извършвано като обезопасяване, икономисване,

затваряне, като подходящото действие, удобното действие, защото е най-пестеливо за дадена ситуация.

Виждаме, че всяка дума добавя своите щрихи в картината на “мистична символна верига” и “общ космичен ритъм”, “обединяващи видимо и невидимо, материално и духовно”, когато става дума за разкриването на скритите символни вериги за/на звука *a*, обозначен от *Камац*.

Знакът за късата гласна *a* се нарича **патах** и за нея философията на езика отрежда друга роля.

– **ПАТАХ** פָּתַח **късо, но по-отворено [a] – ПТХ** פתח

• ПЕТАХ פִּתְּחָה [петах] същ. *порта, врата, вход*. Тази сродна на термина дума ясно показва за какъв вид звук служи той — **отворен** — за разлика от дългото [a], което е затворено.

• ПАТАХ פָּתַח [патах] глагол ПААЛ постройка за словоизменение на глаголите *отварям; започвам*. Постройка ПААЛ значи, че формата за огласяване в минало време е *a-a*. Формата [патах] е в трето лице минало време и основната форма на глаголите; *сег. вр.* [ани потеах].

Името на буквата ПАТАХ се пише פָּתַח, т.е. редът на гласните е *Патах-Камац*, а на глагола *отварям* פִּתְּחָה — *Камац-Патах*.

ПИТАХ פִּתְּחָה глагол по ПИЕЛ: **1. развивам, разработвам; 2. разширявам (си) знанията; 3. изрязвам; 4. възкръсвам, съживявам.**

Същият глагол ПИТАХ פִּתְּחָה има модерно значение — *проявявам негатив*. Това модерно значение не се отклонява от идеята, заложена в названието на знака за **късо, но по-отворено [a]**. Напротив, прибавя още вековна мъдрост и тълкува този знак като възможност за физикохимичен процес, при който огледален и антонимен образ на оригиналния образ се превръща във видим образ на оригинала.

Изводи, породени от глаголите: Късото, отворено [a] представлява развитие в процеса на Сътворението. Едно от значенията показва, че това развитие се извършва по подобие на изрязването при резбоването. А това означава, че **късото, но по-отворено [a] פָּתַח** има отношение към твърдите субстанции, за разлика от КАМАЦ פָּתַח дълго, но по-затворено [a], което работи в/с капковидните (течните) и прахообразните твърди субстанции.

Въобще в Сътворението покрай ПАТАХ אָ ние разбираме, че имаме и твърди субстанции в Сътворението. **Късото, но по-отворено [а] אָ** има отношение и към действието и процеса ‘съживявам’, както явлението ‘възкръсвам’.

- ПиТуаХ אָ פִּיתוּחַ¹ 1. *развитие; разработка (в науката и техниката)*; 2. *резба*

- ПиТуаХ אָ פִּיתוּחַ *проявяване на негатив*

- ПаТуаХ אָ פִּתוּחַ *отворен; отворено*

- ПеТаХ אָ פֶּתַח *порта*

Изводи, породени от съществителните: Съществителните “тълкуват” в същата посока наличието на отворено *a* като: 1. Извайване като резба на процесите на сътворението и словото; 2. Незрим процес, водещ до изява и проява на дадено значение или образ; 3. Широка врата / порта към нещо; 4. Състояние на достъпност (*отворен; отворено*).

– ПАТАХ ГЕНУВА (СКРИТ, ОТКРАДНАТ ПАТАХ)

При ПАТАХ и прикачена способността, когато е в края на сътворителния процес, съответстващ на думата, **късото, но по-отворено [а]** да заема особена позиция — да се „издърпва” напред и да се произнася преди последния съгласен звук в думата, а не в обичайната позиция — след съгласния звук. Например *вятър; дух* [руах], а не [руха]. При писане ПАТАХ се поставя под последната съгласна - אָוּ [руах].

В термина думата **ГЕНУВА** е от корена ГНВ אָנַב, от който се образува паридгмата *крадец* [ГаНаВ], *кражба* [ГНеВа], *аз крада* [ани ГоНеВ].

Тъкмо обратният случай на **ПАТАХ ГЕНУВА** е **ШЕВА НАХ אָ** (почиващо си шева). Понякога **ШЕВА НАХ אָ** обозначава звука [а], както е при правописа на думата *баща* אָבָא [ав], макар че в речниците думата *баща* обикновено се дава с *Камац אָבָא אָבָא*. По-скоро, в случая с думата *баща* става дума мистико-граматически подход, който се състои в следното. По принцип **ШЕВА НАХ אָ** служи да обозначи началото на сричка. Понякога се произнася, и то като звука [e], понякога не се произнася. Стойност [а] за **ШЕВА НАХ אָ** е твърде екзотичен случай, който при *баща* אָבָא [ав] по-скоро трябва да

бъде асоцииран с тази дума като название на Бога Отец, както е в молитвата „Отче наш, ти, който си на небето...”. Та, в този случай употребата на ШЕВА НАХ ׀ вместо на *Камац* ׀ иде да подсети както за неуловимостта на Божието име, така и за заповедта „Не споменавай напразно името Божие”. Освен начало на сричката ШЕВА НАХ ׀ се явява и под различни букви в края на сричката, за да означава почти винаги липса на гласна.

Изводи: Тези случаи, съотнесени със Сътворението, дават идея, че при развитието и работата с твърдите субстанции е възможна и технология с разместване на елементите по принципа на словоредата. Взети заедно всичките технологии даряват съживяване и дори възкръсване.

– ХАТАФ ПАТАХ ׀ е сложно шва (*отрязващ, отхапващ patax*), напр. *обед* ם״ןׂן׃ [цохорайм] затворено [a], което на практика става звука [o], но някои го произнасят и като [a].

Общ изводи за [a] ПАТАХ ׀ и КАМАЦ ׀: Дългото, по-затворено и късото, но по-отворено [a] покриват невероятна територия от процеса на Сътворението. Това са капковидните неголеми количества, прахообразните субстанции, които са подвластни на числото 3, както и твърдите субстанции. В същото време двата вида [a] **символизират или дават представа за** ключови явления в процеса на сътворението — обезопасяване; икономисване; затваряне, като подходящото и удобното действие, защото е най-пестеливо за дадена ситуация; развитие; даряване с живот; дори възкръсване; широко отварям; започвам. Двата вида [a] са знак, че са възможни разнообразни технологии и техники при Сътворението и подредбата на съставните части чрез с разместване на местата на елементите по принципа на словоредата, както и в превръщането на някое [a] в [o].

За [o]

– ХОЛАМ ׀׀ и КЪС ХОЛАМ ׀ дълго [o] – ХЛМ ׀׀׀

• ХАЛАМ ׀׀׀ гл. ПААЛ *сънувам*.

• ХЕЛМОН *חלמון* същ., м.р. *жълтък, червенос, джинджи, червеникавожълт.*

Значението ‘жълтък’, наблюдавано в словообразователната верига дава повод за доста размисли. Известно е, че яйцето е символ на вселената, на живота и сътворяването му. Забавните каламбури от типа “Кое е първото – яйцето или кокошката?” също са функция от схващането на яйцето като зародиш, от който се излюпва вселената. Това, което е любопитно тук е, че всъщност мистичната информация ни насочва не към цялото яйце като символ, имащ черупка, белтък и жълтък, а само към ядрото на предмета – жълтъка. Едно ядро, което при сваряване на яйцето има идеална кръгла форма, което е още едно указание за символика. Ако си спомним, че Сефиротите са светлина, следователно цвят, то тук ние имаме още една асоциация с цвят, която е налице и словообразователната верига – *червеникавожълт.*

Важни са и преносните значения на *джинжи* (*червеникавожълт, червенос*) – *възбуждам, съживявам, оживявам, стимулирам.* Тия значения са твърде подходящи за философското тълкуване на знаците за и на самия звук [o].

Изводи за ХОЛАМ וּחלמו дълго [o]: Тук става дума за названието на гласен звук и за философия на названията в древен език като иврит, където важи принципа – “Всеки е такъв каквото е неговото име и обратно”.

Артикулационната, чисто физическа овалност на устеността при този звук е намерила отражение в знака за него в кирилицата, латиницата и гръцката азбука. Защо тогава в системата на иврит, с нейната логическа и етнолингвистична характерология, да няма подобно отражение?...Овалността, оформяща звука [o] наподобява (иконичност) на предмет-еталон за овал – яйцето и жълтъка в него. Логиката сочи вдълбаване в жълтата, най-вътрешна част на овалността — жълтъка. Тук важен и цветът, и дали при Сътворението мислим за несварен и сварен, идеално объл, жълтък. Жълтъкът ясно насочва и към значението консервиран живот или до осъществяването на живия живот има още време, времето необходимо за „мътене” и топлината, необходимо да се появи живота. Друго указание е, че навярно иде реч за способността за летене, която може да се появи след появата на този живот, свързан

с ХОЛАМ ׀ֿ דְּלוֹם [o]. В крайна сметка, всичко това може да бъде вид „сънуване” в процеса на Сътворението на света.

– КАМАЦ ХАТУФ ׀ֿ קָסוֹ [o] (отрязан, отхапан Камац)
Названието отразява фонетичната близост между [o] и [a].

– ХАТАФ КАМАЦ ׀ֿ קָסוֹ [o] кратко шва (отрязващ, орязващ Камац) хатàф камàц

И КАМАЦ ХАТУФ ׀ֿ, и ХАТАФ КАМАЦ ׀ֿ означават кратко [o], в смисъл на полугласна. Те имат имена, ползващи собственото име на дългото [a] – КАМАЦ. Това иде да посочи универсалната близост между звуковете [a] и [o]. *Камацът* става [o], ако “хатуф”, или “хатаф”, т.е. “орязан”, “отрязан”, “отхапан” или “орязващ”, “отрязващ”, “отхапващ”. Другото неподлежащо на съмнение тук е словоредът в иврит — определяемото е на първа позиция, а определението — на втора. Тогава при ׀ֿ е важно, че това все пак вид [a], стигащо до овалността на [o], докато при ׀ֿ е важно, че това е отрязващ процес върху [a], превръщащ го в [o]. Това може отново да бъде отнесено към богатството на алгебричната и технологична спецификация на процесите на Сътворението, отразени в граматичните термини за вокалните процеси. Като термините за езиковите вокални процеси са знаци (може би икони, а може би индекси; или символи?) на „вокалните” процеси при Сътворението на света.

Значението ‘сънувам’ при ХОЛАМ ׀ֿ דְּלוֹם и КЪСИЯ ХОЛАМ ׀ֿ דְּלוֹם дълго [o] всъщност, може би, е указание за друга една съвсем друга парадигма. А именно — че всеки опит да се реконструираме Сътворението е вид сън. Този сън има две страни — едната е отдалечеността и непознаваемостта на Сътворението на света от човешкия свят. Другата страна е знаковостта — ако Сътворението е протекло според идеите за буквите, блестящи в правилните цветове, то нека не забравяме, че всъщност става за звуковете, които обозначават тези звукове. Все пак, в Битие, 1-2 Господ сътворява света чрез казване, говорене, което значи членоразделни звукове.

За [e]

– ЦЕРЕ ׀ֿ קָסוֹ за дълго [e] – ЦРХ ׀ֿ קָסוֹ, като Х-то е кратко ׀ֿ.

- ЦаРа **הָרָצָה** същ. 1. беда, нещастие, бедствие, страдание; скръб; 2. нужда, нищета

Тази сродна дума е трудно да бъде тълкувана като проявление на звука [e] спрямо Сътворението на света. Освен, че без страдание няма Сътворение. Това обаче е доста странно тълкуване, защото вкарва морал, усещания и чувства в една общо взето технологична материя, каквато изглежда са термините за знаците за гласни.

- ЦаРаХ **הָרָצָה** ос, ос на въртене, опорна точка, център, водещ мост, панта, шарнир, еластична връзка, отправна точка.

Удвоено с ударение кратко **ח ה** го превръща с некратко **ח ה**, а спрямо Сътворението думата дава идея за механизъм отваряне на врати.

Това значение може да бъде сравнено с глагола **קָמַץ** – 1. заграждам, обграждам, заобикалям, ограждам, обгръщам, обхващам 2. затварям (в нещо), помествам 3. изолирам затварям; 4. действам подходящо, целесъобразно или удобно; 5. взимам в шепи; свивам в юмрук. От сравнението се налага впечатлението, че ако за звука [a] терминът набляга на ‘затварям’, то при звука [e] терминът набляга на отваряне и затваряне, възможни от значението ‘панта, шарнир, еластична връзка’. Човек остава с впечатлението, че може да мисли за врати в небесата при Сътворението — едните се затварят, а другите могат да се отворят и затворят.

Възможно е да мислим за **ח ה** като възможно отстраняване, като вместо нея се появяват **בב ו** и/или **יוד י**, като активни словообразователни и словоизменителни елементи, за да се потърсят значения на съчетанието **צ צר**.

В речника няма двуконсонантно съчетание **צ צר**, но са налице съчетаемости на тия два консонанта с **יוד י** и с **בב ו**:

- **ציר** [цир] има три значения: I. стъбло, ос, ос на въртене, опорна точка, център, водещ мост, панта, шарнир, еластична връзка, отправна точка, сос, сок; II. делегат; пратеник; официален пратеник на държавата, дипломат; III. остра болка; горест, отчаяние.

- **ציור** [циур]. 1. живопис; рисуване; 2. рисунка, картинка; 3. обрисоване; образ; 4. художник

- **צרי** [цри] балсам, мехлем

• צֹר [цор] *кремък, нещо твърдо, прен. скъперник, непреклонност*

• צוּר [цур] *камък, крепост, стръмна скала, урва*

• צוּרָה [цура] *форма, материя, начин, изразяване*

Ако се съотнесе мястото, значението и употребимостта на [e] като звук във всеки език, то значения като *форма, материя, изразяване*, прен. *скала, камък, опорна точка, ос, ос на въртене* и пр., все значения, образувани около вариантите с Юд и Вав, са напълно възможни. Никак не са за изключване и значенията *рисуване, художник*, както и *мехлем, балсам*. Многозначността, голямата зависимост на значението от контекста правят еднакво валидни подобни епитети за звука [e] по отношение на процесите на Сътворението. Не е никак за пренебрегване, че 1. *беда, нещастие, бедствие, страдание; скръб*; 2. *нужда, нищета* е обратната страна на същото явление. Един метод добре познат в юдейския мистицизъм.

Заедно с това се налага общо впечатление за философията на вокалите като подвижни, еластични връзки, шарнири и панти около които се “движат съгласни или нещо друго” отварящи, а в друг случай затварящи с цел удобство, както е при КАМАЦ קָמַץ *затварям, действам подходящо, целесъобразно или удобно*.

В същото време тази изпълнена с преклонение към обекта философия, оставена ни маркирана в термините за гласни, не отнема мястото и ролята на същината корен. Невъзможно е да има стъбло, съчетано диалектично с динамика, движение, но нито една от гласните не отнема в своите разгърнати словообразователни алузии ролята и функцията на корена, който е неподвижен.

Налице е още една важна тенденция, която надхвърля нашите представи за диалектика и повече отива към “трилектика”, “тетралектика”, въобще „полилектика”. Една и съща гласна, според нашия метод, участва в съзидателния процес с различни лица, функции: Тя едновременно е и *движение*, *панта*, *шарнир*, *стъбло*, *опорна точка*, *опорен мост*, и *кремък, нещо твърдо, прен. скъперник, непреклонност*, както е при צֹר – [цор] или *камък, крепост, стръмна скала, урва*, както е при צוּר – [цур]... В още един план тя е *форма, начин на изразяване* צוּרָה [цура], както и *художник, образ и рисуване* צוּרָה [циур]. Но всичко това е и *беда, нещастие, бедствие, страдание; скръб; нужда, нищета* и *дипломат, остра болка*.

Налице е още една гледна точка за ролята и мястото на гласната, която се наблюдава в другата оценка, идваща от думи като *балсам, сок*. Такава оценка *редом с кремък, камък, крепост, стръмна скала, урва* дава интенционално коренно различна оценка.

Току що посоченото много прилича на една ситуация, в която един предмет, напр. часовник, поставен на една маса е гледан, виждан от различни гледни точки: Студентите от първата банка виждат едно, преподавателят зад тази маса вижда друго, студентите от втората банка – трето, студентите от последната банка – нещо четвърто, а някой гледащ през прозореца – нещо пето; един предполагаем поглед откъм височината на тавана на аудиторията – нещо шесто; предполагаемият поглед откъм пода на аудиторията – нещо седмо и т.н. Не от всички гледни точки се вижда колоко показва часовникът, но над всички е времето — измерено или не от нашия часовник.

Словообразователните вериги като информация за мистично-религиозните функции, място и значение на названията на гласната в Сътворението дават подобен сорт информация – многообразна, различна и винаги вярна, но над която винаги стои нещо не винаги видимо и доловимо, подобно на Времето.

Можем да кажем, че така разкритата информация напомня за съдържанието на различни правила от Стария завет, чийто смисъл се разкрива частично една в края на ХХ век. Например кашерното убиване на животните, допълнено с талмудическите указания, се оказва здравословно спрямо съвременните научни изследвания — такова е правилото за завързването на очите на заколваното за животно. Изследване на холандски учени сочи, че когато животните виждат своята смърт, те светкавично изработват на биохимична основа вещество, провокирано от страха — адреналин - който е канцерогенен при консумация на месото.

В Библията, наред със сюжетите, персонажите, правилата и пр. е заложена информация, която очевидно касае действия и взаимодействия на молекулно, микробиологично равнище.

– СЕГОЛЬ לָגוּל за “късо” [e] נָ – СГЛ לָגוּל

Тук са налице следните възможности, идващи от словоформи, образувани от този корен, който има значение *придобивам, добивам, сдобивам се с*, но е останал неразвит в библейски иврит, според

Гезениус. Наблюдават се съществителни и по-късия глагол в ПИЕЛ. Значенията, свързани с *виолетка* също са по-късни:

- СЕГУЛА סְגֻלָּה частна собственост, владение, притежание
- СЕГЕЛ סִגְלָה същ. структура, рамка, корпус, тяло, тояга, жезъл, стълб
- СИГЕЛ סִגַּל гл. ПИЕЛ 1. приспособявам; привеждам в съответствие; 2. събирам; натрупвам; 3. усвоявам, подреждам, нагласявам
- СиГуль סִגּוּלָה същ. 1. приспособяване; 2. привеждане в съответствие
- СГАЛИТ סְגִלִית същ. виолетка (в иврит от м.р.)
- хаСГалъ סִגְלָה נֶ добиване/бране на люляк (цвет); 2. люляков цвет (оцветяване)

Посочените значения са твърде окуражителни в търсенето на значение в корена на названието на всяка от гласните в рамките на философията на езика и мистичното значение и място на всеки знак в писмото на юдаизма. Те окуражават смелите опити, показани при “дългата” гласна [e].

Личи вече представената тенденция на вокала да се приписва една категориална семантика, която в този случай е ‘рамка’, ‘структура’, ‘корпус’, ‘тяло’. Като действие това се изразява с: ‘приспособявам’, ‘поправям’, ‘подреждам’, ‘нагласявам’. Очевидно схващано като сходно действие късото [e] извършва функции, посочени от тези глаголи.

Значението ‘частна собственост’ не може да се съотнесе към Сътворението. Човек остава с впечатлението, че тук нито има имитация на начина на учленение на звука, нито има отношение към Сътворението. Сякаш нарочно терминът насочва към човешките отношения, за да се загуби връзката с мащаба и равнището на Сътворението.

Може да се добави, че цветът *лилаво (мораво)* [сегòль] може да се схваща механистично и метофорично като енергия, действаща в процеса на Сътворението именно в структурата на света както е структурата на един люляков цвет. От друга страна значението *добиване на цвета люляково* предполага още едно метофорично осмисляне на равнище Сътворение в съпоставка със земната технология на “добиване на цвета люляково”, която изглежда включва преминаване през огън и вода (варене в гореща вода на

тъкани). В същото време лилавото (*моравото*) е названо със съвсем друг термин в Стария завет.

Така изборът на название на вокала **късо [е] ם** може да ни даде само две възможни метафорични осмисляния на мястото и механизмите на действие на енергията на моравото в процеса на Сътворението (“Маасей берешит”).

– **ШВА/ШЕВА ם [е] в началото на сричката, както и никакъв звук в началото на сричката.**

Освен звука [е] в началото на сричката **ШЕВА ם** може да остане в службата си за знак на началото на сричката, но без гласен звук.

– **ХАТАФ СЕГОЛЬ ם по-късо [е]**

Сложното шева тук се нарича ХАТАФ СЕГОЛ ם и успешно замества ВОКАЛНИТЕ ШВА под буквите Алеф, Хе, Хет и Айн. Като име не дава нищо ново – “орязан”, “изяден” СЕГОЛ, т.е. още по-късо [е].

За [и]

– **ХИРИК ГАДОЛЬ ם за “дълго” [и] (голям Хирик) – ХРК ם.**

По този корен има следните възможности:

• ХеРеК ם същ. м.р. *насекомо*

• ХаРаК ם гл. ПААЛ *стържа, скърцам*. Глаголът е звукоподражателен и в този смисъл е антоним на звука [и].

Етимологично-словообразователно тук може да се каже само, че същината на звука [и] е по-скоро в премахването на стърженето, бръмченето. Или пък в съзнанието в системата на езика иврит това е точно обратното...?

Подобно прекъсване на познанието в дадена методика идва да подскаже, че за гласната [и], при която в това обозначение участва буквата Юд, участваща в имената на Бог около ивритското четирибуквие ЙЕХОВА, ЙЕОВА и пр., не можем да имаме никакви данни. И не е необходимо. Данните тук са и ненужни на човешкото същество, което не бива да се взима прекалено насериозно във всичките си начинания...

– ХИРИК КАТАН ם за “кратко” [и] (малък Хирик).

Освен опозицията ‘малък-голям’ нищо не може да се добави. Няма ШВА за звука [и].

За [y]

– ШУРУК וּא за “дълго” [y] – ШРК קרש

Тук са налице следните възможности:

- ШаРаК קרש гл. по биниян ПААЛ *свиря, свиркам, подсвирвам, викам, подвиквам.*

Намирам, че има очевидна близост между лабиалната (устнена) [y] и свиренето, даването на знак с подсвиркване (викам). В този случай принципът, маркиран от Гезениус е единственото възможно — терминът отразява начина на учленение.

- ШРиКА קרש; същ. *подигравка, присмех, посмешище*, букв. *освиркване, дюдюкане*. Това съществително насочва към човешките отношения и не може да се съотнесе към евентуалното място на звука [y] Сътворението.

– КУБУЦ ם за “късо” [y] – КБЦ קבץ

- КаБаЦ קבץ и КиБеЦ קבץ. Два *глагола* – единият по ПААЛ, вторият по ПИЕЛ. И двата означават на български език *събирам* в деятелен залог.

Значението ‘събирам’ има някакво отношение към събирането на устните за артикулиране на звука [y].

Звукът [y] не се изразява чрез Шва или сложно Шва.

СЪТВОРЕНИЕ, СЕФИРОТИ, ГЛАСНИ И СЪГЛАСНИ ЗВУКОВЕ

Доколкото сефиротите са част от първосътвореното, а 22-те връзки между тях са именно буквите интерес представлява и термина *сефира*. Извън гласните и съгласните звукове, обозначаващи от знаците за вокалите и 22-те букви, любопитна е словообразователната връзка на термина *сефира* със следните думи:

изчислим	סְפִירָה ת
сапфир	סְפִירָה ז
сфера	סְפִירָה נ
1. броене, смятане; изчисляване, пресмятане; 2. преброяване, брояване; 3. ера; летоброене	סְפִירָה נ

Терминът е изведен от *сапфир*, където всяка сефира лъчее светлина, по подобие на скъпоценния камък.

В същото време светлината на сапфира, поне в граматиката на иврит, да се обвързва с възможността да бъде изчислявана. Това една позиция на мистиците, които разработват 32 гематрии, т.е. 32 начина за заместване на стандартното значение на всяка от буквите.

Един по-общ поглед става възможен от термина **съгласен звук** в ивритската граматика - **עִיצוּר** [ицур]. Думата **עִיצוּר** [ицур] означава 1. *грам.* съгласен звук; 2. изстискване на сока.

Тук са възможни две хипотези: 1. В процеса на сътворението съгласните звукове са синоним на изтискване сок, т.е. на течен елексир от един цял плод. Плодът би бил друга метафора за Бог. Дали гласните звукове са останалата част от този плод — “месестата част” или “кората”?

ИЗВОДИ:

1. Методиката на словообразователно търсене на скритото познание за мястото, ролята и функциите на вокалите и знаците за тях в Сътворението даде резултат.
2. Важно наблюдение е за полилектиката, която различихме в данните за място, роля и функции на знаците за гласни и самите гласни.
3. В словообразователните вериги от сродни думи на название-име на един вокал се различават указания-имена на множество белези, качества, действия, същности, към които по “мистична символна верига”, разположена в “общ космичен ритъм”, “обединяващи видимо и невидимо, материално и духовно” е съхранена информация в езика иврит за Сътворението.
4. Различава се “дискретност”, т.е. прекъснатост, на достъпа до информация по този метод, както сочи случая с названието на знаците за [и] и за [у].

5. Липсата на информация за мястото на някои от гласните в Сътворението изразява и мнение, че тези гласни и техните варианти не са взели участие в Сътворението на света, точно както бе формулирано в началото — поради невъзможността на звука да се разпространява във вакуум.
6. Наличието на възможни асоциации в термините за [а] [о] и [е] както за „положението на устата”, така и за признаци на Сътворението по-скоро сочи мнения за участието на идеите за тези гласни като технически механизми в Сътворението. В този смисъл това не променя физиката на звука и на светлината. Все пак не бива да забравяме, че ако 22-те букви не са буквите, които виждаме или пишем, а са идеите за тях, които „сияят в правилните цветове” (виж Sholem, 1974). Така и при знаците за гласните става дума за идеи, отразяващи физиката на Сътворението, а не за самите звукове.
7. Излиза, че на фона на „блестящите в подходящи цветове” идеи за буквите за съгласните звукове и изчислимите светлинни субстанции на сефиротите, идеите за деиктичните знаци за гласните разкриват, макар и дискретно, механиката, механизмите на физиката на Сътворението.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Алмалех, 1997: Алмалех, М. *Цветовете в балканския фолклор. Езикът на цветовете*. УИП „Св. Климент Охридски”, София, 1997, 194 с.
- Алмалех, 2001: Алмалех, М. Гласните в иврит (Никуд - נִקּוּד) Вокализация.) – философия, космология и мистично познание. – В: *Религия & Цивилизация*, № 4, 2001, 56-72, Програма “Сравнително религиозно познание” – НБУ, София.
- Алмалех, 2006: Алмалех, М. *Цветът в Петокнижието*. Университетско издателство „Св. Климент Охридски”. София, 2006. 479 с.
- Алмалех, 2010: Алмалех, М. *Светлината в Стария завет*. ИК „Кибеа”, София, 2010. 448 с.
- Almalech, 1996: Almalech, M. *Balkan Folk Colour Language*, Sofia “Snt. Kliment Ohridski” University Press, Sofia, 1996 151 p.

Gesenius, 1909: Gesenius, W. *Hebrew Grammar*. As Edited And Enlarged By The Late E. Kautzsch Professor Of Theology In The University Of Halle Second English Edition Revised In Accordance With The Twenty-Eighth German Edition (1909) by A. E. Cowley With A Facsimile Of The Siloam Inscription By J. Euting, and A Table Of Alphabets By M. Lidzbarski Clarendon Press. Oxford. Oxford University Press, Walton Street, Oxford OX2 6DP. Oxford, New York, Toronto, Delhi, Bombay, Calcutta, Madras, Karachi, Petaling, Jaya, Singapore, Hong Kong, Tokyo, Nairobi, Dar es Salaam, Cape Town, Melbourne, Auckland, and associated companies in Berlin Ibadan. The first edition appeared at Halle in 1813 (202 pp. small 8vol); twelve more editions were published by W. Gesenius himself, the fourteenth to the twenty first (1845–1872) by E. Rödiger, the twenty-second to the twenty eighth (1878–1910) by E. Kautzsch. The first abridged edition appeared in 1896, the second at the same time as the present (twenty-eighth) large edition. The first edition of the 'UÜbungsbuch' (Exercises) to Gesenius-Kautzsch's Hebrew Grammar appeared in 1881, the sixth in 1908.

Gesenius, 1996: Gesenius, W. *Hebrew-Chaldee Lexicon to the Old Testament. A Dictionary Numerically Coded to Strong Exhaustive Concordance with Exhaustive English Index of more than 12 000 entries*. Baker Books, 1996. 919 p. The first edition of Gesenius' *Hebrew and Chaldee Lexicon* published by Samuel Bagster and Sons in 1847 was used in the preparation of this edition. Translation from "Lexicon Manuale Hebraicum et Chaldaicum in Veteris Testamenti Libros". Немските издания стартират от 1810 г. и с подобрения излизат общо пет до смъртта на Гезениус през 1842 г. Изданието от 1996 г. обединява най-доброто от всички издания – на латински, немски и английски.

Sholem, 1974: Sholem, G. *Kabbalah*. Keter Publishing House Ltd., Jerusalem, 1974. Published for the Western Hemisphere by Quadrangle, New York Times Book Co., 1974, 492 p.

Sholem, 1979: Sholem, G. *Colours ànd Their Symbolism in Jewish Tradition and Mysticism*. Hebrew University of Jerusalem, N BM 526 536, 1979, in Har-ha-Cofim Library = Sholem, G. *Colours ànd Their Symbolism in Jewish Tradition and Mysticism*. – In: *Diogenes* 1979, vol. 27, pp. 85-111; *Diogenes*, 1980, vol. 28, pp. 64-76.